Maria Onofraş

Reflecţii despre corectitudinea limbii

Omul este numai pe jumătate el însuşi,
cealaltă jumătate este exprimarea lui.
Ralf Waldo Emerson

Limba unui popor este cultivată de cei care o folosesc în scris sau în exprimarea orală, deoarece este cel mai important mijloc de comunicare între oameni şi principalul instrument de realizare, de difuzare şi de conservare a valorilor cultural-ştiinţifice. Înţelegând prin exprimarea literară acelaşi lucru cu exprimarea corectă, este de la sine înţeles că toţi cei care vorbim limba română avem datoria sacră de a o cultivă în primul rând prin respectarea normelor în vigoare – ortografice, ortoepice, morfologice, sintactice şi lexicale. Aceste reguli, pentru a fi respectate, trebuie să fie cunoscute, lucru care nu este întotdeauna simplu pentru toţi. Cultivarea limbii devine o acţiune complexă şi complicată, care nu poate fi realizată decât prin eforturile conjugate ale lingviştilor, ale scriitorilor, ale oamenilor de ştiinţă şi de artă, ale ziariştilor şi publiciştilor, ale crainicilor şi reporterilor Radioteleviziunii [vezi: 1. Dascălu I., 2009, 5]. Este de datoria lor să aibă în grijă permanentă corectitudinea exprimării – acesta fiind calea cea mai sigură de educare lingvistică a cititorului, menţionează dr. Ion Melniciuc. Astăzi, în războiul uzului limbii, problema respectării normelor limbii literare în comunicare ar constitui mărul discordiei între cei pentru care vorbirea unui individ nu poate fi considerată „greşită" câtă vreme ea reuşeşte să transmită mesajul dorit către un interlocutor, indiferent de forma şi consistenţa lingvistică a acesteia, şi cei pentru care regula constituie în sine un moment important, iar încălcarea ei, fără deosebire de compartiment lingvistic, un păcat… de moarte, oricând, în orice context [vezi: 2. Chirilă Adina, 2011, 12]. Poate, de aceea, credem că n-am exagera dacă am pune în discuţie unele recomandări şi explicaţii date de *Gramatică*, în speranţa că se vor găsi destui care să ţină cont de ele. „Cultivarea limbii, susţine prof. universitar Ion Melniciuc, are început, dar n-are sfârşit. Oricât ne-am perfecţiona vorbirea, loc pentru mai bine va exista oricând …, deoarece limba este un perpetuum mobile [3. Gr. Canţâru, Ion Melniciuc, 2006, 25].

Este bine cunoscut cât preţ se pune pe scrierea corectă. O evidentă manifestare de snobism lingvistic sunt etichetele şi anunţurile spicuite de prin oraşul nostru, auzite la radio şi TV: *ciai, crupă de hrişcă, checx, chipsî, sardina în uleu, salam Ecstra, complect de ziamă, scrumbrie, stend, confecţionarea cheelor domofon, ciafă de porc crud, se vinde hrustal, conductóri de tren, str. Piaţa Unirii* etc.

BDD-A23044 © 2014-2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:03 UTC)

O altă încălcare a normelor limbii literare constă în modul de exprimare a superlativului absolut de superioritate al adjectivului/adverbului. În mod normal acest superlativ se formează de la gradul pozitiv al adjectivului/adverbului + adv. **foarte** (în limba literară) sau adverbele **tare, mult, prea** (în limba populară). În vorbire s-a recurs şi la un alt determinativ pentru formarea superlativului absolut, şi anume, *foarte + super.* Adverbul ***super*** împreună cu ***foarte*** formează un pleonasm atunci când apar juxtapuse într-o sintagmă cu valoare de superlativ – *foarte super* (*trăsături individuale foarte super*). Îmbinarea dată cu sensul de „superior, excelent, extra" a devenit, în ultimul timp un clişeu insuportabil prin frecvenţă, prin mimetismul cu care, la tot pasul, indiferent de context, e rostit de oameni cu diferite nivele de instruire, inclusiv la radio şi TV. Să ne fi sărăcit oare imaginaţia, încât să fim nevoiţi a apela la asemenea sintagme? Dintr-un interviu: *Cum a fost la odihnă*? *Foarte super. Cum a fost apa mării*? *Foarte super. Condiţiile la hotel*? *Foarte super* etc. intervievatul nu avea alte cuvinte pentru a-şi exprima super satisfacţia.

După cum ştim, există unele adjective care, prin natura lor, au o valoare absolută şi nu au grade de comparaţie, de ex., *extrem, imens, colosal, uriaş formidabil* etc. Este o caracteristică învăţată la şcoală, dar ignorată de mulţi vorbitori. Ei tratează aceste cuvinte ca pe un adjectiv /adverb obişnuit, la gradul pozitiv, adăugându-i, în mod greşit, adverbe, prepoziţii etc. cu care „construiesc" diferite forme de comparativ sau superlativ, de ex., ***cel mai exclusiv*** *ceai*, ***cel mai extrem*** *punct cardinal,* ***cea mai intensă*** *culoare.* Alte adjective, de largă circulaţie, fiind împrumuturi latino-romanice ce reprezintă la origine vechi comparative sau superlative, nu mai pot primi categoria comparaţiei, tocmai datorită conţinutului lor lexical, ele devenind, prin frecvenţa lor, nişte expresii pleonastice [4. Gramatica uzuală: 2000, p. 92-93]. Deci sunt inadmisibile construcţiile ***cel mai grandios*** *show din Republica Moldova,* ***cele mai celebre*** *staruri*, ***cea mai majoritară fracţie*** (?) (a socialiştilor, desigur), ***cea mai prestigioasă*** *lucrare* etc.

Cunoaştem că în orice limbă există cuvinte care au aceeaşi formă – atât scrisă, cât şi orală – dar au un conţinut semantic diferit. Acestea sunt omonimele şi prezintă o atenţie deosebită prin faptul că se pot confunda cu multă uşurinţă. Nu demult un post TV ne-a oferit un concert… în care prezentatorul ne anunţă că… *orchestra de* ***instrumente cu corzi****... va interpreta*… sau adesea auzim ***corzile vocale***… Forma corectă de plural a acestui cuvânt este evident **coarde**: *coarde vocale, orchestră cu coarde.* Trebuie doar să învăţăm a citi dicţionarele. Iar dicţionarele ne spun:

coardă I, **coarde** f. 1) Fir de metal sau din intestinele unor animale, întins pe anumite instrumente, care produce sunete prin vibrare; strună. *Orchestră cu coarde.* 2) Ţesut conjunctiv, membranos, rezistent, care leagă muşchii de oase; tendon. *Coarde vocale.*

coardă II, **corzi** f. 1) Grindă de susţinere a tavanului într-o casă ţărănească. 2) pl. Cele trei frânghii întinse pe laturile ringului de box. [5. Dicţionar explicativ uzual: 1999], de unde şi expresia din jargonul boxerilor *a arunca în corzi.*

Multitudinea de variante îi induce în eroare pe vorbitori, le permite să nu ţină cont de reguli şi legităţile limbii, şi, până la urmă, să aibă un limbaj infect. De aceea,

BDD-A23044 © 2014-2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:03 UTC)

de cele mai multe ori, la alegerea unei forme gramaticale, nu ne vom baza doar pe uz, pentru că nu suntem în stare să numărăm câți vorbitori utilizează o formă şi câți alta, ci, aşa cum zicea Ion Heliade Rădulescu, selecția normelor unice ale românei culte trebuie să se facă în baza a patru criterii fundamentale: criteriul latinității formelor, cel al uzului sau al circulației acestor forme, al regularității gramaticale şi cel al eufoniei. Peste toate trebuie să domnească însă logica limbii, structura şi tendințele ei interne, pe care nici un „legiuitor" nu le poate ignora [6. Gr. Cantemir, 2011, p. 135].

Ne propunem să analizăm şi câteva tendințe manifestate în dinamica unităților frazeologice din limba română actuală, utilizând exemple recente din mass-media audiovizuală. De exemplu: *a fi lăsat în voia sorții, a fi cu cinci roți la căruță, găina bătrână face ciorba bună, nu tăiați creanga pe care stați* etc. Modificările frecvent întâlnite în interviurile realizate de unii reporteri, nu sunt variante lexicalizate, consacrate, iar formele pe care le iau anumite unități frazeologice se datorează mai multor fapte: cunoaşterea precară a unor formații lexicale şi nesiguranța vorbitorului în utilizarea lor, substituția unui component cu un sinonim, scurtarea unității, intercalarea unor componente noi care pot sta la baza obținerii unor sintagme cu efecte stilistice nedorite. Utilizându-le în stilul publicistic, ziariştii pronunță şi scriu în funcție de gradul în care sunt familiarizați cu aceste expresii, contribuind la acest proces în mod deosebit şi lipsa unui set de reguli şi principii riguros formulate, care ar stabili limita între „corect" şi „greşit". Ivite din vechi timpuri, a căror etimologie a fost uitată, nu însă şi sensul valabil, aceste expresii frazeologice se caracterizează prin **invariabilitate**, manifestând „imunitate" față de orice reglementare practicată cu dezinvoltură în ultima vreme. Deci trebuie spus *în voia* ***soartei***, *găina bătrână face* ***zeama*** *bună, a fi cu cinci* ***roate*** *la căruță, a(-şi) tăia* ***craca de sub picioare*** etc. [7. Zamşa, 2009, 6] Faptul că unele dicționare ale limbii române înregistrează aceste expresii greşit se explică prin rămânerea în urmă a lexicografilor față de capitolul istoria limbii.

Ni se pare deosebit de importantă şi problema sensurilor. Din păcate, folosirea inadecvată a unor cuvinte, fără a le cunoaşte sensurile adevărate, poate duce la substituiri nedorite, deformând mesajul, aşa cum se observă în exemplele de mai jos. La un post TV reporterul ne spunea că avionul întârzie din cauza ceții. *A fost* ***evaluat*** *că va ateriza în jurul orei…* Din punctul de vedere al corectitudinii, acest enunț este, cel puțin, alogic, căci un avion poate fi *evaluat,* dar numai valoarea, greutatea, mărimea, capacitatea lui etc. şi nu ora când va ateriza.

Într-un buletin de ştiri ni se spunea că *proiectul* (utilizarea cartelelor în transportul public) *a fost* ***vociferat*** *la Consiliul Municipal.* **A vocifera** înseamnă „a vorbi cu glas ridicat, răstit; a țipa, a răcni". Să fie oare „Sinteza săptămânii" o emisiune umoristică?

De multe ori falsa apropriere care se face între verbele ***a finisa*** şi ***a finaliza*** are ca urmare confundarea sensurilor. ***A finisa*** înseamnă „a executa ultimele operații prin care se dă unui lucru aspectul dorit; a definitiva". ***A finaliza*** – „a face, a realiza până la sfârşit, a duce la capăt; a încheia, a termina o activitate". În consecință, se spune *a finisa construcția, reparația unei clădiri* (*tencuind, vopsind* etc.), *a finisa o rochie* (*adăugându-i volănaşe, aplicații* etc.) şi *a finaliza anul de învățământ, a finaliza*

BDD-A23044 © 2014-2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:03 UTC)

o lucrare, *un proiect* [Ioan Oprea, Carmen Pamfil etc. 2010]. Utilizarea greşită a unor cuvinte dezvăluie, fără echivoc, carenţele de vocabular, implicit de cultură generală a autorilor.

Impresia pe care o produc aceşti reporteri este de nemulţumire. Cauzele generale ale greşelilor comise de ei sunt insuficienta cunoaştere a limbii, viteza cu care se redactează, tendinţa de a evita un cuvânt considerat banal şi caracterul semidoct al exprimării. „Asistând aproape neputincioşi la procesul de degradare a limbii române, dar şi la uşurinţa cu care sunt acceptate noile «inovaţii», nu ne rămâne decât să ne întrebăm, într-o bună zi, dacă mai e «dulce şi frumoasă limba ce-o vorbim» [9. Lăzărescu Rodica, 2006, 3].

Referinţe bibliografice

1. Dascălu I. *Necesitatea cultivării limbii literare.* Bucureşti, 2009.

2. Chirilă Adina. *Cultura limbii între catedră şi agora*. În: Cultivarea limbii române, vol. I, Ed. Excelsior Art.

3. Gr. Canţâru, Ion Melniciuc. *Corectitudinea limbii este un imperativ.* În: Limba Română, 2006, nr. 4-6.

4. *Gramatica uzuală a limbii române.* Chişinău, Litera, 2000,

5. *Dicţionar explicativ uzual al limbii române.* Chişinău, Litera, 1999.

6. Citat după Cantemir Gr. *Norme „nu prea respectate" de feţe respectabile.* În: Limbaj şi context, Revistă Internaţională de Lingvistică. Bălţi, 2011, nr. 1.

7. Eleonora Zamşa. *Capcanele expresiilor idiomatice*. În: Limba şi literatura română, Societatea de Ştiinţe Filologice. Bucureşti, 2009, nr. 3.

8. Oprea Ioan, Carmen Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu. *Noul dicţionar universal al limbii române*. Bucureşti, Litera Internaţional, 2010.

9. Lăzărescu Rodica. *Cuvânt către cititor.* În: Dicţionar de capcane ale limbii române. Bucureşti, Editura Corint, 2006.

Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

BDD-A23044 © 2014-2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:03 UTC)